



**İLÂHİYAT
FAKÜLTESİ**

**U L U S L A R A R A S I
DÜZCELİ M. ZÂHİD KEVSERÎ
SEMPOZYUMU**

24-25 Kasım 2007 Düzce/Türkiye

مؤتمر "محمد زاهد الكوثري" الدولي

**INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON
M. ZAHİD KEVSERÎ**



**DÜZCE
BELEDİYESİ**

**ULUSLARARASI
DÜZCELİ M. ZÂHİD KEVSERÎ
SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ**

24-25 Kasım 2007

DÜZCE

M. ZAHİD KEVSERÎ'YE GÖRE HZ. İSA'NIN VEFATI, REF'İ VE NÜZÜLÜ İLE İLGİLİ AYETLERİN YORUMU

(آراء زاهد الكوثري التفسيرية حول آيات الرفع والنزول والوفاة)

Doç. Dr. Muhammed AYDIN*

Giriş

Muhammed Zahid Kevserî (ö.1952), Hz. İsa (a.s.)'nin vefatı, ref'i ve nüzûlü ile ilgili itirazlara cevap vermek için müstakil bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma "Nazra Abire Fî Mezaimi Men Yunkiru Nüzûle İsa Aleyhisselam Kable'l-Ahire" adında yayınlanmıştır.¹

Kevserî'yi, Hz.İsa (a.s.)'nin vefatı, ref'i ve nüzûlü hakkında yazı yazmaya iten sebep, Kahire'de 1943 yılında "Risale" adlı derginin X. yıl ve 462. sayısında Mahmut Şeltût (ö.1963)'a ait "Kur'an ve Sünnete göre Hz. İsa (a.s.)'nin diri olup olmadığı ve nüzûlü ile ilgili fetva"nın yayınlanmasıdır. Fetva, Hz. İsa (a.s.)'nin öldüğünü, ref'inin manevi olup maddi olmadığını ortaya koymaktadır.² Kevserî'nin "Nazra Abira" kitabında nakledildiği gibi, Şeltût fetvasının sonunda şöyle demiştir: Hz. İsa (a.s) meselesi eski ve yeni âlimler tarafından ihtilafı bir konu olarak kabul edilmiştir. Ondan bahseden ayetler onun ölümünün gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. İnanç konusunda Hz. İsa (a.s) ile ilgili hadislere, Âhâd Haber olduklarından dolayı itibar edilmez. En azından o hadisler yoruma açık olduklarından Hz. İsa (a.s.)'nin ref'i ve nüzûlünü inkar eden kafir olmaz...³

Bu fetvaya -Kevserî'nin de dediği gibi- bazı ilim adamları tarafından reddiyeler yazıldı. Ancak Şeltût'un fetvasının yayımlandığı dergide, fikirlerinde ısrarcı olduğunu gösteren beş makalesi daha yayınladı:

* Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı. e-mail: muhammed@sakarya.edu.tr.

¹ Kahire, 1.baskı 1943, 2.baskı 1987. "Nazra Abire Fî Mezaimi Men Yunkiru Nüzûle İsa Aleyhisselam Kable'l-Ahire", Merhum Kevserî'nin, Kahire'de Hz. İsa'nın nüzûlü ile ilgili fetva ile birlikte yazılan yazılar ve o yazılara yazılan reddiyelerden sonra ele aldığı bir eserdir.

² Bkz. Kevserî, *Nazra Abire Fî Mezaimi Men Yunkiru Nüzûle İsa Aleyhisselam Kable'l-Ahire*, s 54-55.

³ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 53.

Birinci makale: "Ema Seimû Mine'n-Nüzûl/Nüzûl Meselesinden Bıkmadılar mı?"⁴

İkinci makale: "el-Akîdetü't-Dîniyye Ve Tarîku Subûtiha/Dînî Akide ve Sübûtünün Yolları"⁵.

Üçüncü makale: "Ayâtün Fi'r-Ref'i ve'n-Nüzûl/Ref' ve Nüzûl Hakkında Ayetler"⁶.

Dördüncü makale: "es-Sünnetü ve Sübûtü'l-Akîde/Sünnet ve Akidenin Sübûtu"⁷.

Beşinci makale: "el-İcma' ve Sübûtü'l-Akide/İcma' ve Akîdenin Sübûtu"⁸.

Kevserî, bu makalelerin hepsini "Nazra Abira" kitabında konu edinmiş ve yanlış gördüğü görüşleri ilmi kıstaslar çerçevesinde cevaplandırmaya çalışmıştır.

Kevserî, Şeltût'u kastederek⁹ İslam'ın Sahabe ve daha sonraki Tabiin ve Etbai Tabiin dönemlerinde hiç tartışma konusu olmayan, üstelik Müslümanların konuyla ilgili inanç sisteminin dışına çıkarak, yayınladığı makalelerle Hz. İsa (a.s)'nın diri olarak semaya ref'ini/yükseltilmesini, ahir zamanda nüzûlünü/inişini inkâr ettiğini ve ilmi kıstasları bertaraf ederek avamı da şüpheye düşürdüğünü belirtmiştir. Şeltût'un, bu fikirlerini hocası Muhammed Mustafa Merâgî (ö.1945) gibi gizli tutmadığını, üstelik yayınlarak başkalarıyla paylaştığını, bunun da; onun fikirlerinde ısrarcı olduğunu gösterdiğini söylemiştir. Kevserî, artık kendisinin susmayı tercih eden dilsiz şeytanlardan olamayacağını, dolayısıyla Şeltût'un Hz. İsa (a.s) ile ilgili iddialarına cevap vermeyi boynunun borcu olarak gördüğünü¹⁰; yanlış ve uyduruk bir fetvaya ısrarlı bir şekilde sarılarak, Hz. İsa (a.s)'nın nüzûlünü inkâr edene karşı, Müslümanların bu konudaki inancını ortaya çıkararak desteklemesinin gerekli olduğunu, böyle bir durum olmasaydı bu konu üzerinde konuşmasının lüzumu kalmayacağını ifade etmiştir.¹¹ Kevserî, kitabının biraz daha ileriki sayfalarında Şeltût'u kınarken daha sert ifadelerle yer vererek şöyle eleştirmiştir:

⁴ Mecelletü'r-Risale, Kahire (1944), 11.yıl, 514. sayı.

⁵ Mecelletü'r-Risale, Kahire (1944), 11.yıl, 516. sayı.

⁶ Mecelletü'r-Risale, Kahire (1944), 11.yıl, 517. sayı.

⁷ Mecelletü'r-Risale, Kahire (1944), 11.yıl, 518. sayı.

⁸ Mecelletü'r-Risale, Kahire (1944), 11.yıl, 519. sayı.

⁹ Belki de münazara adabının gereği olarak Kevserî, ilmi açıdan sert eleştirilerinin yanında, muhatabının bir kere dahi olsa ismini zikretmemiş, onun yerine, "falan dergide falan sayıdaki makalenin yazarı" ifadesini kullanmıştır.

¹⁰ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 61-62.

¹¹ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 63.

"Kuvvetli delillerle kendisini eleştirerek doğruları ortaya koyan ilim adamlarına karşın, nüzûl-ü İsa konusundaki savunmuş olduğu şaz görüşünü, tekrar ısrarlı bir şekilde Risale dergisinin (Kahire) 514. sayısında yayınlamaya başlayarak insanları meşgul etme yoluna gitmiştir. Halbuki vahye inanmayan tek gözlü Deccal bile olsaydı, sağlam gözüyle Hz. İsa (a.s)'nın nüzulünü itiraf etmekten kendini alıkoyamazdı." ¹²

Kevserî'nin de işaret ettiği gibi İslam'ın doğuşundan günümüze kadar, itikada ve ahkâma dair sabit hükümleri yenileme ve günün şartlarına uyarlama veya islah adı altında düzeltme ve değiştirme çabaları bu ümmete asla olumlu yönden bir katkı sağlamamıştır. Zira Allah'ın kitabı Kur'an, indiği gibi korunmuş, onunla ilgili küçük-büyük bütün ilimler, âlimler tarafından ana ve alt başlıklar şeklinde ele alınmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v)'in sünneti de her asırdaki hadis hafızları ve bilginleri tarafından çok muhkem ve titiz bir şekilde muhafaza edile gelmiştir. Dolayısıyla, Kur'an ve sünnet bağlamında her dönemde ümmetin kendi mensupları arasında olduğu gibi diğer dinlerin mensupları ile aralarında meydana gelmiş tüm ihtilaf ve ittifak konuları kayıt altına alınmıştır. Binaenaleyh çoğu kere, bizim açımızdan meseleleri kavrama ve tanıma noktasında, kaynaklardaki bilgilere müracaat etmenin ötesinde yeni ve özel bir çabaya ihtiyacımız bulunmamaktadır. ¹³

Şeltût'un, Hz. İsa (a.s)'nın ref'i ve nüzûlünü inkar edenin kafir olamayacağı görüşünü çok ağır eleştirerek Kevserî şöyle demiştir: Sanki Allah'ın peygamberi imiş gibi kara bir cesaretle ileri giderek Hz. İsa (a.s)'nın Kur'an'da belirtilen ref'ini ve ahir zamandaki nüzûlünü inkâr edenin imanında bir problem olmadığını söylemiştir. Hiç şüphe yok ki bu çeşit inanış, günümüze kadar gelen Müslümanların itikadına ters düşmektedir. Bu yerleşmiş bir şeyi alt üst etmektir, İslami delilleri çarpıtmanın çirkin bir versiyonudur. Müslümanların inanç sisteminin dışında kalan bu yanlış inancı gösteren vahiy, kendisine nereden geldi? ¹⁴

Kevserî, Hz. İsa (a.s) ile ilgili akidevî konuların tartışılmasını yersiz bulmakta ve şöyle demektedir: Bu ümmetin imamları ve âlimleri ilk günden günümüze kadar akidenin anlamını bilmiyor değillerdi. Onlar Hz. İsa (a.s)'nın nüzûl meselesini, makale yazarından ¹⁵ asırlar önce kitaplarında başlık olarak ele almışlardır. ¹⁶

¹² Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 63.

¹³ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 60.

¹⁴ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 67

¹⁵ Yani Şeltût'tan

¹⁶ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 86

Kevserî, Hz. İsa (a.s)'nın nüzûlünü inkâr eden Mahmut Şeltût'u Kadiyanilerin¹⁷ temsilcisi görerek bir kefeye koyarken; Sahabeyi, Tabiini, Fıkıh, Hadis, Tefsir ve Akide Âlimlerinin hepsini karşı kefeye koymuştur. Bu iddiasını sürdürürken de Şeltût'un kendisini takva sahibi gördüğünü bu görüşüyle hikmet sahibi olduğunu ve ilmi emaneti yerine getirdiğini; tarih boyunca da İslam âlimlerinin bu konuda yanlış yaptıklarını, inatçı olduklarını ve Haşeviyye'yi (Nasların sadece zahirine bağlı kalan kimseleri) temsil ettiklerini söylemiştir. Asıl yanlış yapan ve ilmi kıstasları ayakları altına alıp çiğneyen bir insanın böyle konuşması ne hayret verici!¹⁸ demıştır.

Kevserî, dinin, her gün değişikliğe uğrayan bir olgu olmadığını seslendirmektedir. Ama ille de bazı kimseler, kafalarında oluşan karışıklıklardan dolayı, İslam dininin görüntüsünü; çeşitli vesilelerle inanç ve yerleşmiş olan ameli hükümlerini değiştirme sevdasına kapılırlarsa, bunların sadece Allah'ın gazabını ve Müslümanların hoşnutsuzluğunu kazanabileceklerinin vurgusunu yapmaktadır.¹⁹

İşte biz bu çalışmamızda, yukarıda da belirttiğimiz gibi 1943-1944 lü yıllarda Mısır'daki "*Risale Dergisi*"nde yayınlanan ve Hz. İsa (a.s)'nın öldüğünü, beden olmadan sadece manevi olarak derecesinin yükseltildiğini ve nüzûl-ü İsa gibi bir olayın gerçekleşmeyeceğini savunan Mahmut Şeltût'a ait fetva ve makalelere Zahid Kevserî'nin reddiye olarak hazırlamış olduğu "Nazra Abira" kitabını esas aldık.

Bizim böyle bir çalışmayı yaparken hedeflediğimiz nokta, önceden olmayan ve daha sonra tartışma konusu haline getirilen Hz. İsa (a.s) ile ilgili bu meselelere, Zahid Kevserî'nin Kur'an bağlamında yaklaşımlarını ortaya koymak olacaktır. Bugün, ayetlerden bazılarının anladığı manalar mı doğru? Yoksa Zahid Kevserî'nin bu konuda özel bir eser yazarak ortaya koyduğu tahliller mi doğru? Bunu yaparken de isteğimiz; ortaya konan görüşlerin ilmi açıdan Kur'an ile hangisinin ne derece örtüştüğü hususunda bazı ipuçları verebilmektir.

¹⁷ Kadiyanilik, Mirza Gulam Ahmet Kadiyânî (1835 -1908) tarafından Hindistan Pencap-kadiyan'da 19. yüzyılın sonlarına doğru kurulan dini harekettir. Kıyamet'e dair haberler üzerine kurulan Kadiyânilik, hem kurucu ve bağlıları, hem de resmi belgeleri esas alan araştırmacılarca Ahmediye adıyla anılır. Kadiyânilik'in temel görüşleri, Mirza Gulam Ahmet'in mesihlik, mehdilik, nebilik gibi iddiaları çevresinde toplanır. Bu iddialar, kendi bağlılarının bile ancak bir bölümünce kabul görebilmiştir. Muhammed İkbâl, Kadiyaniliği gerçek İslam'a karşı kurulmuş bir komplo ve Hz. Peygamberin nübüvvetine karşı yapılmış bir darbe olarak değerlendirmektedir. (Bkz. Zirikî, Hayreddin, *el-A'lâm*, Daru'l Melâyîn, Beyrût 1984, I, 256; Mısır Vakıflar Bakanlığının sitesi: <http://www.islamic-council.com>).

¹⁸ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 65.

¹⁹ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 61.

A. Kur'an-ı Kerim'de Hz. İsa'nın Vefatı İlgili Ayetlerin Yorumu

Kur'an'da vefat; kavram olarak, ahde vefa²⁰, ölçü ve tartıyı tam yapmak²¹, kabzederek almak²² ve gerçek ölüm²³ manalarına gelmektedir.²⁴

Müfessirler bu kelimenin Kur'an'daki anlam çerçevesi arasında uyutmak²⁵, şehvet ve arzulardan arınmak, görevden alma²⁶ manalarını da zikretmişlerdir.

Kur'an-ı Kerim'de iki yerde Hz. İsa (a.s)'nın vefatı meselesinin ele alındığını görüyoruz. Bunların birincisi Al-i İmran suresi 55. ayetinde Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنِي مَتْوَفِيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا...

"(Allah'ın Hz. İsa'ya şöyle dediği vakti hatırla.)²⁷: Ey İsa! Muhakkak Ben seni (ölüm olmaksızın ruh ve cesedinle) yeryüzünden alacağım ve seni kendime (lütfuma ve keremime mazhar kılacağım yere) yükselteceğim..."

Konuyla ilgili ikinci olan Maide suresi 117.ayetinde Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكَنتُمْ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنتَ أَنتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

"Sen ne emrettinse ben onlara, bundan başka bir şey söylemedim. Dediğim hep şu idi: "Benim de sizin Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin." "Ya Rabbi! Ben aralarında olduğum müddetçe onları gözetiyordum. Ama ne zaman ki Sen beni aralarından tutup aldın, onları görüp denetleyen yalnız Sen kaldın. Sen gerçekten her zaman, her şeye hakkıyla şahitsin."

²⁰ Bakara suresi, 2/40; Nahl suresi, 16/91.

²¹ İsra suresi, 17/35.

²² Âl-i İmrân suresi, 3/55.

²³ Âl-i İmrân suresi, 4/193.

²⁴ Bkz. İsfahânî, Rağib, *Müfredâtu Elfâzi'l-Kur'an*, (thk. Safvan Davudî), ed-Daru's-Şamiye, Beyrût 1992. Vefa md.

²⁵ Zümer suresi, 39/42.

²⁶ Burada "görevden alma" anlamını Mevdûdî zikretmiş ve şöyle demiştir: "Allah, Hz. İsa'yı (a.s) geri çağırmıştır; çünkü İsrailoğulları, getirdiği apaçık ayetlere rağmen Onu reddetmişlerdir. (Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, I, 262)

²⁷ Bkz. İbn Aşûr, Muhammed Tahir, *et-Tahrîr ve't Tenvir*, ed-Daru't Tunisiyye, Tunus 1984, III, 110.

Bu iki ayetin yanında Nisa suresi 157. ve 158.ayetlerde Hz. İsa (a.s)'nın öldürülmediğini, çarmıha gerilmediğini ve kendi katına yükseltildiğini Yüce Allah şöyle beyan etmektedir:

وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا. بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا.

"Ve "Biz Allah'ın resulü(!) Meryem oğlu İlsâ'yı öldürdük!" demeleri yüzünden, onların başlarına belalar vererek cezalandırdık, kalplerini mühürledik. Oysa onlar İlsâ'yı öldüremediler, asamadılar da; öldürülen başkası idi, fakat onlara İlsâ gibi gösterildi. İlsâ hakkında ihtilâfa düşenler bu hususta tam bir şüphe içindedirler. Bu konuda kesin bilgileri yoktur, zanna tâbi olmaktan başka bir şeye dayanmazlar. Onu kesinlikle öldüremediler. Bilakis Allah onu kendi katına yükseltti. Allah aziz ve hakimdir (mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir)."

Kevserî, "teveffî" kelimesinin asıl manasının "almak ve kabzetmek" olduğunu söyleyip, bu kelimeyi sadece ölüm manasına hamletmeyi, lugattaki taşıdığı diğer manalardan haberdar olmamaya bağlamıştır.²⁸

Kevserî, Âl-i İmrân suresindeki ayet için "Ben seni yerden tastamam alacağım ve semama yükselteceğim" anlamını vermiştir. İbn Kuteybe (ö.276/889) de ayetin manasında "Seni ölmeden yerden alacağım" demiştir.²⁹ Taberî (ö.310/922)'nin de tercih ettiği görüş budur. Bu mana, diğer ayetler ve hadislerle de uyum halindedir. Netice itibarıyla bu ayet de, Nisa suresindeki ayette olduğu gibi Hz. İsa (a.s)'nın diri olarak yükseltildiğini açık olarak ortaya koyan bir nasstır. Mecaz ihtimalinin delili bulunmadığı için, nass'ın delalet kat'iliği geçerliliğini korumaya devam etmektedir.³⁰

Kevserî, günümüzle bağlantılı olarak vefat denince, akla ilk gelenin ölüm olmasının dil açısından bir sakıncasının olmadığını belirtir. Ancak dilin gelişerek daha sonraki zamanlarda bir şeyin anlamının tek bir manaya indirgenmesi, Kur'an'ın nüzûl döneminde ilk muhataplar olan Sahabenin de anladığı mananın sadece bu olacağını gerektirmez. Eğer teveffî ve mevt kelimeleri arasında motamot bir benzerlik, aynîlik olsaydı ve o dönemde vefat/teveffî kelimesinden sadece ölüm manası anlaşılmış olsaydı o zaman (اللَّهُ يَتَوَقَّى النَّفْسَ حِينَ)

²⁸ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 95.

²⁹ İbn Kuteybe, Ebû Muhammed, Abdullah b. Muslim, *Tefsiru Garibi'l-Kur'an*, (thk. Seyyid Ahmed Sakr), Dâru't-Turas, Kahire 1973, s. 106.

³⁰ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 95-96.

(مَوْتِهَا) “Allah, insanların canlarını ölüm zamanı gelince alır.”³¹ ayetindeki (حِينَ مَوْتِهَا) “ölüm zamanı gelince” ifadesi fazla ve gereksiz olurdu. Şüphe yok ki Allah Tealâ'nın keliması bundan beridir ve böyle yersiz bir şeyi içermesi mümkün değildir. Bir de vefat kelimesinde, hakiki anlamda, bizim Türkçede kullandığımız gibi “ölüm” manası olsaydı bu âyet-i kerîmede eceli gelmemiş insanlara ruhun yeniden iadesi söz konusu olmazdı.³²

Eğer beyanın yokluğunu farz ederek, teveffî kelimesini, ölüm manasına hamledersek sıhhatli bir iş yapılmamış olur. Çünkü teveffî'nin ölüm manasına geldiğini söyleyenlere göre ism-i fail (مُتَوَفِّي/مُتَوَفَّى) hakiki anlamda şimdiki zamana, mecâzî anlamda da geleceğe delalet eder.

Eğer hakiki manaya hamledersek mana şöyle olur: “Seni şimdi öldüreceğim.” Bu manaya göre Yahudilerin iddiaları (Hz. İsa'yı çarmıha gerip öldürme arzuları) gerçekleşmiş olur ki, Kur'an, وما قتلوه/onu öldürmediler ifadesi ile bunun tam tersini ortaya koymaktadır.

Geleceği tayin etmek noktasında bir delil bulunmadığı müddetçe, falan müstakbel/gelecek diğer gelecekten buraya daha uygundur diyemeyiz. Dolayısıyla başka delillerin ortaya koyduğu ve desteklediği “gelecek” hangisi ise onun tayini zorunlu olur. Başka delillerin de ortaya koyduğu gibi, “kastedilen gelecek” Hz. İsa (a.s.)'nin yeryüzüne inişinden sonraki dönemdir.³³

Kevserî, Hz. İsa (a.s.)'nin önce öldüğünü sonra yükseltildiğini ve semada da diriltildiğini ilk söyleyenin Vehb b. Münebbih (ö.110/728) olduğunu belirtmiştir.³⁴ Ancak Ehl-i kitaptan rivayetleri çok olduğu için ilim erbabı, onun Hz. Peygamber (s.a.v)'den rivayet etmiş olduğu hadislerle itibar etmez.³⁵ Dolayısıyla Hak ehlinin söylediği gibi, Hz. İsa (a.s.) diri olarak ref' edilmiş olup kıyametten önce de inecektir.³⁶

Kevserî, teveffî'nin ölüm manası ile açıklanması hakkında şöyle demiştir: Teveffî kelimesini –İbn Kuteybe, Taberî ve Zemahşerî'nin dediği gibi - ölüm manasına hamletmek, kelimenin kendisi için asıl konmuş mananın dışına çıkmak olur. Eğer ille de ölüm manasına hamledilecekse, o takdirde yapılacak iş, Katade (ö. 118/736) ve Ferra (ö.207/822)'nin yaptığı gibi اِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ اِلَيَّ ayetine takdim ve tehir türünden yaklaşımdır. Zira “mütevvi'fike” ile “rafiuke” arasındaki vâv

³¹ Zümer, 39/42.

³² Sifil, Ebubekir, http://www.darulhikme.org/soylesi/nuzuli_isa.htm.

³³ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 96.

³⁴ Bkz. Taberî, a.g.e, VI, 457.

³⁵ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 97.

³⁶ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 106.

tertip ifade etmez. Dolayısıyla bu (vefatın, yükseltilmeden önce zikredilme olayı), belagat açısından sonra olacak şeyin öne alınarak zikredilmesi babındandır. Bunun burada yapılma sebebi de Hz. İsa (a.s)'nın öleceğine vurgu yaparak, onun ilahlılığını iddia edenleri kinamak içindir.³⁷

Kevserî, müfessirlerden teveffî'ye ölüm manası verenler için şöyle bir çıkarım daha yapmıştır: Katade ve Ferra gibi teveffî'yi ölüm manasına hamledenler Allah'ın *إِنِّي مُتَوَقِّعٌ وَرَافِعٌ إِلَيْكَ* "Ben seni vefat ettireceğim ve tarafıma yükselteceğim" ayetini, sonradan olacak şeyin, bir nükteden dolayı öne alınması olarak değerlendirmişlerdir. *وَأَسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ* "Secde et ve rükû edenlerle birlikte rükû et" anlamında olan Bakara suresinin 43. ayeti de bu kabildendir. Secde, rükûdan sonra yapılması gereken bir fiil iken, önemine vurgu yapılması için öne alınmıştır.³⁸

Kevserî, Maide suresinin 117. ayetinde geçen *تَوَفَّيْتَنِي*/teveffeytenî'nin anlamı çerçevesinde şunları aktarmıştır: Ayette geçen "teveffeyteni" nin manası "beni öldürdüğünde" değil de "beni semaya kaldırarak aldığında" şeklindedir. Hasan Basrî (ö.110/728)'den rivayet edilen bu görüşün, aynı zamanda cumhurun görüşü olduğunu söylemiştir.³⁹

Bütün bu ve benzeri sebeplerden dolayı Kevserî'ye göre, Kur'an tefsir edilirken, Kur'an kelimelerinden günümüzde muhatabın ne anlayacağına değil de, indiği dönemdeki muhatabın ne anladığına bakılması kaçınılmazdır. Kevserî, bu tezini verdiği bir örnekle şöyle desteklemiştir: "Risâle" kelime olarak çok eskiye dayanmamakla birlikte günümüzde "görev" manasına gelmektedir. Şimdi kalkıp ta "risale" kelimesinin anlamlarından olan Allah Tealâ'nın vahyi ve mesajı manalarını bir kenara bırakıp (haşa), Kur'an ve sünnette türevleri geçen bu kelimedenden sadece "görev" manasını çıkarmak doğru olmaz. Binaenaleyh dilin yaşadığı gelişmeleri Kur'an'a uyarlamak, şüphesiz Allah Tealâ'nın kelimini tahriften başka bir şey değildir.⁴⁰

³⁷ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 96.

³⁸ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 106.

³⁹ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 99.

⁴⁰ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 99.

B. Kur'an-ı Kerim'de Hz. İsa'nın Ref'i İlgili Ayetlerin Yorumu

"Ref" kelime olarak, genel anlamda, "koymak, indirmek ve alçaltmanın zıddı olarak kullanılır."⁴¹ Bundan da tabîi olarak ref kelimesinin, hem maddi hem de manevi bağlamda "bir şeyi yukarı kaldırmak, yükseltmek ve yüceltmek" anlamlarına geldiği anlaşılr.

Hız. İsa (a.s.)'nın ref'ini konu edinen ayetler, yukarıda metinlerini zikrettiğimiz Âl-i İmrân 55. ve Nisa suresinin 157. ve 158. ayetleridir.

Kevserî'ye göre Nisa suresindeki *بَلِّ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ* "*Bilakis Allah onu kendi katına yükseltti.*" ayeti, Hız. İsa (a.s.)'nın yükseltilmesinin/yeryüzünden kaldırılmasını yani hem ruh hem de bedeni kapsayacak bir şekilde maddi olarak yükseltildiğini ortaya koyan apaçık bir nasstır ve bu konuda elle tutulur önemli bir delildir. Burada ref lafzını, hakikatinin dışına hamledecek bir karine bulunmamaktadır. Dolayısıyla ayetteki ref olayını mecazi açıdan değerlendirip "yükseltme"nin derecelendirme/değer verme manasına geldiğini söylemeye hiçbir gerekçe kalmamaktadır. Binaenaleyh mecaz ihtimali, delile dayanmayan bir ihtimalden ibaret kalmaktadır. Netice itibarıyla Kevserî, *بَلِّ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ* "*Bilakis Allah onu kendi katına yükseltti.*" (Nisa, 4/157) ayetinin, yükseltilmenin maddiliğine, yani hem ruh hem de bedeni kapsayacak şekilde olduğunu tescil eden apaçık bir nass olduğunu söyler.⁴²

Kevserî, aşağıda zikrettiği sebeplerden ötürü, ayette ref ile ilgili mecaz ihtimalinin varlığını söyleyenlerin tam tersine, mecaz ihtimalinin kesinlikle olmadığını ortaya koymaya çalışır:⁴³

a) Siyak, Yahudilerin Hız. İsa (a.s.)'yı öldürmediklerini ve onun yerine başkasını öldürdüklerini açıklama sadedinde gelmiştir. Hız. İsa (a.s.)'nın maddi olarak yükseltilmesiyle ancak onlardan kurtulması gerçekleşmiş olur. Anlam açısından bu mana sayesinde, *بَلِّ* harfinin öncesi ve sonrası arasında uyum sağlanmış olur. Bir de derecenin yükseltilmesi, öldürölme olayı ile asla çelişmemektedir. Allah katında derecesi yüksek nice peygamberler öldürölümüştür. Dolayısıyla derecesinin yükseltilmesi kastedilseydi *بَلِّ* harfinin burada zikredilmesinin bir anlamı kalmazdı. Zira öldürölme olayının derecenin yükseltilmesine bir engel teşkil etmediği açıktır.

b) Hız. İsa (a.s.)'nın ayetlerde geçen (Âl-i İmrân, 55; Nisa, 158) ref'ini/yukarıya yükseltilmesini, onun Allah katında derecesinin /

⁴¹ İbn Manzûr, Ebu'l Fadl, Muhammed b. Mûkerrem, *Lisanu'l-Arab*, Daru Sadır, Beyrût, VIII, 129.

⁴² Kevserî, a.g.e, s. 93.

⁴³ Kevserî, a.g.e, s. 93-94.

değerinin yüksek olduğuna hamletmenin ona ait hiç de ayırt edici bir özelliğini ortaya koymuş olmaz. Zaten ayetlerin akışına bakıldığında böyle bir anlam siyak açısından uygun görülmemektedir. Çünkü Ulû'l Azm Peygamberlerin⁴⁴ her birinin derecesi Allah katında daima yüksektir.

c) Hz. İsa (a.s)'nın yükseltilmesinden bahsederken "Refaullah" (Allah onu yükseltti) ifadesi ile yetinilmeyip, yükseltme kelimesi, "ilâ" harf-i cerri ile kayıtlı gelmiştir. Eğer burada nihayet bildiren "ilâ" harf-i cerri geliyorsa bu, Hz. İsa (a.s) ile ilgili yükseltilmenin mecaza hamledilme ihtimalini ortadan kaldırır. Zira derecenin yüksekliği kastedilmiş olsaydı, nihayet bildiren "ilâ" harf-i cerrine ihtiyaç olmazdı. Diğer bir yönden de ayetteki "ilâ" harf-i cerrinin Allah'a ait mütekellim zamirine izafe edilmesi, Hz. İsa (a.s)'yı teşrif etmek ve onurlandırmak içindir.

d) Makam, şeref, kıymet ve derece açısından yükseklik, Allah'ın sadece Hz. İsa (a.s)'ya tahsis ettiği bir nimet değil ki, özellikle onu burada zikretmiş olsun? Zira bu bağlamdaki derece yüksekliği, Hz. İsa (a.s)'nın da aralarında bulunduğu bütün peygamberleri kapsar. Hatta peygamberler dışındaki hayırlı ve salih insanları da içerir.

e) Ayette geçen yükseltme, muzafın düşmüş olduğu takdir edilerek –Mahmut Şeltût'un fetvasında geldiği gibi – Hz. İsa (a.s)'nın ruhunun yükseltildiğine hamledilmektedir. Halbuki bu sadece Hz. İsa (a.s)'ya ait özel bir durum olmayıp başkalarının da ruhlarının yükseltildiği bilinmektedir.⁴⁵ Dolayısıyla burada kastedilen yükseltme olayı, ruh ve ceset ile birlikte olan yükseltilmedir. Sonra hiçbir tefsirci Hz. İsa (a.s) ile ilgili yükseltilmeyi, derecenin yükseltilmesine veya sadece ruhun yükseltilmesi anlamına hamletmemiştir.⁴⁶

Kevserî, lafzın manaya delaleti açısından, Hz. İsa (a.s)'nın ref'i ve nüzûlüyle ilgili "zahir" kabul edilen ayetlerin, delillerin birbirini desteklemesi ve başka bir ihtimale delalet eden her hangi bir unsurun

⁴⁴ Ulû'l Azm Peygamberler, Kur'an'ı Kerim'de şöyle anlatılmaktadır: "*Hatırla, bir vakit peygamberlerden söz almıştık. Sen'den, Nuh'tan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryem oğlu İsa'dan... Onlardan sapsağlam bir söz aldık.*" (Ahzab, 33/7) "Sen'den" ifadesiyle kastedilen Hz. Muhammed'dir. Diğerleri de Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve bir de Hz. İsa'dır.

⁴⁵ Bkz. Tantavî, Seyyid, *et-Tefsiru'l-Vasît Li'l-Kur'ani'l-Kerim*, Kahire, ts., (KAYNAK) İnni mutevv

⁴⁶ İmam Taberî'nin tefsirinden başlayarak rivayet ve dirayet bağlamında aklımıza gelebilecek Razi, Kurtubî, Beydavî, Neseî, İbn Atıyye, Ebussuud ve Alûsî gibi müfessirlerin görüşlerine müracaat ettim, tefsirlerini taradım. İmam Kevserî'nin dediğinin dışında bir şey bulamadım. Ben bu bilgiye dijital ortamda ulaştığımda aynı bilgiye yıllar önce kaynakların kıtlığı veya basılan kitapların azlığı döneminde ulaşan Kevserî'ye Allah bol bol rahmet eylesin.

olmaması durumunda kesinlik ifade ettiğini belirtmiştir.⁴⁷ Zira Muhakkik âlimlere göre, nasslar, engelleyici bir karine bulunmadıkça ilk planda zahirine göre değerlendirilir. Nassın zahirine bağlı kalmaya bir engel bulunursa ancak o zaman tevil edilebilir. Aklen ve şeran bir engel bulunmadığı sürece nassın zahirine bağlı kalınmalıdır.⁴⁸

Dr. Süleyman Aydın, yukarıda zikri geçen ayetleri delil getirerek, Hz. İsa (a.s)'nın öldüğünü ve sadece ruhunun yükseltildiğini iddia edenlerin böyle bir yanlışa düşmelerini üç ana sebebe bağlamaktadır:

a. Kur'an lüğatinin en önemli unsuru olan Arap lisanına vakıf olmamak

b. Sahih inanç ve maksada sahip olmamak.

c. Ayetleri konu bütünlüğü içerisinde, siyak ve sibakına bakmadan, vakıyı göz önünde bulundurmada tefsire kalkışmak.⁴⁹

C. Kur'an-ı Kerim'de Hz. İsa'nın Nüzûlü İlgili Ayetlerin Yorumu

Nüzûl lügatte; yüksek bir yerden inmek, indirmek, bir mekanda konaklamak manalarına gelir. Arapçada bineğinden inen için نزل عن دابته/Nezele an dabbetihî denir.⁵⁰ Hz. İsa Ref' edildi ise Allah'ın seması ölümlere ait kabristan olmadığına göre ifadenin gelişi onun ineceğini gerektirir. Yukarıda ifade edildiği gibi ref/yükseltme olayı beden ve ruh birlikte gerçekleştiği için, diğer delillerin de ortaya koyduğu üzere nüzûlden, bedensel iniş kastedilmektedir.

Kelam kitaplarında çok geniş yer bulan nüzûlü İsa meselesine biz burada fazla detaya girmeden sadece Kur'an ve sünnet bağlamında bakmaya çalışacağız.

Yüce Allah, Nisa suresinin 159. ayetinde şöyle buyurmaktadır:

وَأَنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنُوا بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ

"Ehl-i kitaptan hiç kimse yoktur ki, ölmeden ona inanacak olmasın."

Bazıları zamirlerin merciini ayırmış, به ليؤمنن ifadesinde bulunan "hu" zamirini Hz. İsa (a.s)'ya, قَبْلَ مَوْتِهِ ifadesinde olan ikinci "hu"

⁴⁷ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 91.

⁴⁸ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 114.

⁴⁹ Aydın, Süleyman, *Kur'an Lügati*, Yayınlanmamış kitap.

⁵⁰ Bkz. İsfahânî, Rağıb, a.g.e, Nezele md.

zamirini de ehli kitaba ait olduğunu söylemişlerdir. Bu manayı benimseyenler buna delil olarak ta Ubeyy b. Ka'b'ın zamiri çoğul olarak قبل موتهم şeklinde okuduğunu göstermişlerdir.⁵¹

به "Ona" kelimesindeki "hu" zamirinin, Hz. İsa (a.s.)'ya ait olduğu görüşü yaygın olmakla birlikte "Hz. Muhammed'e iman etmeyecek hiç kimse yoktur", manasında bu zamirin Hz. Muhammed'e, raci olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır. Taberî, siyakta Hz. Muhammed'in ne ismi ne de konusu geçmediği için bu görüşün yanlış olduğunu belirtmiştir.⁵²

Zamirlerin merciinden hareketle büyük bir grup, "*Ehl-i kitaptan hiç kimse yoktur ki, ölümünden önce (yani İsa'nın) İsa'ya iman etmemiş olsun*" anlamını vermişlerdir. Bu mana, müfessirlerin çoğunun ve birçok âlimin tercih ettiği gibi Hz. İsa (a.s.)'nın kıyamet öncesi ineceği görüşüne uygun düşmektedir.

Başka bir grup da ayetten şu anlamı çıkarmıştır: "*Ehl-i kitaptan hiç kimse yoktur ki, ölmeden önce (yani Ehl-i kitaptan olan kişi) İsa'ya iman etmemiş olsun.*" Bu anlayışa göre Allah, kulu ve elçisi İsa'ya bir lütuf olarak her bir Yahudi ve Hristiyan'a, son nefeslerini verirken gerçeği gösterecek, Yahudiler onun peygamber olduğuna, Hristiyanlar da Allah'ın oğlu değil, peygamberi ve elçisi olarak gönderildiğine inanacaklardır. Bu da ölümün eşiğinde olan kişiye, gerçeğin tüm çıplaklığıyla görüldüğüne ancak, bu imanın yarar sağlayamadığına ilişkin görüşe kanıt teşkil etmektedir.⁵³

Kevserî'ye göre, ayet-i kerimedeki her iki zamir de Hz. İsa (a.s.)'ya aittir. Bunu da siyak açısından manaya en uygun olarak değerlendirmiştir. Ona göre, Zamirlerin birincisini Hz. İsa (a.s.)'ya, ikincisini Ehl-i kitaba ait kılmak, zamirler arasında uyumsuzluğa sebep olur ki Allah'ın kitabı bundan münezzehtir. Zamirleri başka manalara hamledici bir karîne/delil bulunmadığı için ayette kastedilen Ehl-i kitabın, Hz. İsa (a.s.)'nın nüzûl dönemindeki, yani indikten sonraki Ehl-i kitap olduğunu tercih etmiştir.⁵⁴ Bu takdirde ayetin anlamı şöyle olur: Kıyamet günü alâmeti olarak, Hz. İsa (a.s.) ineceği vakit hayatta olan herkes, mutlaka ona iman edecektir. İbn Kesîr (ö.774/1372), bu

⁵¹ İbnu'l-Cevzî, Ebu'l Ferec, *Zadu'l-Mesîr Fi İlmi't-Tefsîr*, el-Mektebu'l-İslamî, Beyrût, 1983, II, 146.

⁵² Taberî, a.g.e, IX, 386.

⁵³ Bkz. Taberî, a.g.e. IX, 378-385; Kurtubî, a.g.e, VI, 13; Seyit Kutup, *Fi Zilâli'l-Kur'an*, II, 279.

⁵⁴ Kevserî, a.g.e, s 100.

görüşün, "Yahudilerin Hz. İsa (a.s)'yı öldürüp çarmıha gerdik" iddialarını çürüten bir siyaka daha uygun olduğunu belirtmiştir.⁵⁵

لِيُؤْمِنَنَّ ifadesindeki yeminin cevabındaki lâm ve te'kid nûnu zikredilen işi (imani), gelecek zamana tahsis etmektedir. Buna göre mana şöyle olur: İleri gelecekte, kitap ehlinde kim varsa her biri iman edecektir. Ayette zikredilen قبل موته "ölmeden önce" kaydı, gelecekte kastedilen zaman birimini ortaya koymuştur. O da Hz. İsa (a.s)'nın nüzûlünden sonraki dönemdir. Hadiste de geldiği gibi "Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki adil bir hükümdar olarak Meryem oğlu İsa (a.s)'nın aranızda inmesi yakındır. O inince, haç'ı kıracak, domuzu öldürecek, cizyeyi kaldıracaktır. O zaman mal o kadar çoğalacaktır ki, hiç kimse onu kabul etmeyecektir"⁵⁶ Buna göre, Hz. İsa (a.s)'nın yaşadığı dönemdeki değil de nüzûlünden sonraki Ehl-i kitap kastedilmiş olur.

Zikri geçen hadiste olduğu gibi Kevserî, Buharî ve diğer hadis kaynaklarında geçen Hz. İsa (a.s)'nın nüzûlü gibi gayba dayalı konularda Kur'an'ın yanında hadislerle de müracaat etmekte ve hatta hadislerin bağlayıcılığına vurgu yapmaktadır.

Kevserî, konu ile ilgili hadislerin mütevatir olduğunu kesin bir dille ifade ettikten sonra şöyle demiştir: "Pezdevî (ö.482/1089),⁵⁷ mütevatir ile ilgili konunun sonunda, mütevatiri inkâr edenin veya ona muhalefet edenin kâfir olacağına hükmetmiştir. Tevatür yoluyla sabit konular arasından örnek olarak, Kur'an-ı Kerim'in naklini, beş vakit namazı, rekât sayılarını, zekat miktarlarını ve benzerlerini zikretmiştir.

Hz. İsa (a.s)'nın nüzûlüne dair hadisin haber-i ahad olduğunu farz edecek olsak bile, hadis âlimlerinin hadis sanatı açısından her yönüyle kabul ettikleri Buhari ve Muslim'in ittifak ettiği hadisler arasında zikredilmektedir. Halef-selef bu ümmet o ikisinin ittifak ettikleri hadisleri kabul ile telakki etmişlerdir. Âlimler, asırlar boyunca o ikisinin ittifak ettiği hadislerin bağlayıcı olduğuna inanmışlardır.⁵⁸

Yine nüzul-ü İsa'ya delil olan Zuhurf suresinin 61.ayette Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَأَنَّهُ لَعَلَّكُمْ لِّلْمَسَاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِي هَٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ

"Şüphesiz O, kıyâmetin kopacağını gösterir bir bilgidir. O kıyâmetin geleceğinden hiç şüphe etmeyin, bana uyun, doğru yol budur."

⁵⁵ Bkz. İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*, Beyrût, I, 762.

⁵⁶ Buharî, 2/774, Hadis no: 2109; Muslim, 1/135, Hadis no:242.

⁵⁷ Hanefî usûl âlimlerinden Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed'dir.

⁵⁸ Kevserî, a.g.e, s. 110

Bu ayette zikredilen (ve innehu) ifadesindeki "hu" zamirinin mercii hakkında tefsircilere ait iki görüş bulunmaktadır:

a. Abdullah b. Abbas, Mücahid, Süddî, Dehhak ve İbn-i Zeyd'e göre "O" kelimesinden maksat, Hz. İsa (a.s)'dır. Bu izaha göre Hz. İsa (a.s)'nın gökten inmesi, kıyamet alametlerindendir.

b. Hasan Basrî ve Katadeye göre ise âyetteki "O" kelimesinden maksat, Kur'an-ı Kerimdir. Buna göre de âyetin izahı şöyledir: "Şüphesiz ki bu Kur'an, kıyametle ilgili bir bilgi kaynağıdır. Kıyametin kopmasını, alametlerini ve dehşetlerini öğretir."⁵⁹

Kevserî'ye göre de bu ayette zikredilen (ve innehu) ifadesindeki "hu" zamiri, surenin önceki ayetlerinin, kendisinden bahsettiği Hz. İsa (a.s)'ya dönmektedir. Bu durumda ayetin anlamı şöyle olur: "Muhakkak ki İsa b. Meryem, kıyametin kopmasının alametidir."

Sahabe ve Tabiinden birçoğu "ilmidir" manasına gelen لَعِمَ kelimesini "ayn" ve "lâm" harflerini fethalı olarak, لَعِمَ diye okumuşlardır ki, o takdirde manası "emaresi (alameti)dir" şeklinde olur. Buna göre de Hz. İsa (a.s) kıyamet alametlerinden bir alamet olmuş olur.

Kevserî, zamirin Hz. İsa (a.s)'nın nüzûlüne ait olduğuna dair sahih rivayetlerden şunu zikretmiştir: İbn Hibban (ö. 354/965)'in Sahîh'inde sağlam bir senetle bir rivayette (وَأِنَّهُ لَعِمَ لِّلسَّاعَةِ) "Ve şüphesiz O (İsa), Kıyâmet'in bilgisidir" ayetindeki anlamı Hz. Peygamber (s.a.v) "Kıyametten önce Hz. İsa'nın nüzûlü" olarak açıkladığını ifade etmiştir.⁶⁰

Kevserî, Hz. İsa (a.s)'nın vefatı, ref'i ve nüzûlü hakkındaki ayetlerin yorumunun akabinde şöyle demiştir: Bütün bunlardan sonra, ilmi ölçülere bağlı olduğunu söyleyen bir kimsenin, çoğunluğun benimsediği ortak görüşü inkâr etmesi mümkün olabilir mi? Zemahşerî gibi bir çok müfessir, yukarıdaki ayetlerin dışındaki ayetlerden de Hz. İsa (a.s)'nın ref'inin ve nüzûlünün hakiki anlamda gerçekleşeceğini çıkarmışlardır. Ancak zikrettiğimiz sarîh/açık ayetlerin etrafında yapmış oldukları yorumlarla yetinmek istiyoruz.... Hz. İsa (a.s)'nın vefatı, ref'i ve nüzûlü ile ilgili yeni bir şeyler söylemek, Kur'an ve hadislerden tevârüs edenle çatışmaktan başka bir şey değildir. Kur'an ve sahih hadis metinleri ile çatışan yorumları kabul etmenin dini veçhesi olmaz. Özellikle Hz. İsa (a.s)'nın ref meselesini ve daha sonra da nüzûlünü, "Hıristiyanların bazıları öyle inanıyorlar" diye inkâr etmek veya Arap dilinin tahammül edemeyeceği yorumlara

⁵⁹ Taberî, a.g.e, 21/633.

⁶⁰ Kevserî, a.g.e, s. 104; Bkz Sahîhü İbn Hibban, Müessetü'r-Risale, 1993, XV, 228, Hadis no: 6817.

tabi tutmak asla doğru değildir. Kur'an metinleri, tek başına Hz. İsa (a.s)'nın henüz ölmediğine, diri olarak ref' edildiğine ve ahir zamanda ineceğine delil olarak kâfidir. Buna ters düşen ihtimallerin hepsi, herhangi bir delile dayanmamaktadır. Konu ile ilgili hadisler de Kur'an'da gelen bilgileri desteklemekte hatta bazı noktalarda daha da geniş anlamda açıklık getirmektedir.⁶¹

SONUÇ

Bu çalışmanın sonunda Kevserî'nin, Hz. İsa (a.s)'nın vefatı, ref'i ve nüzûlü ile ilgili ayetlerin yorumlarında, ileri bir derecede Tefsir ilmine olan aşinalığını açık şekilde gördük. Kevserî'nin meselelere yaklaşmasında, Kur'an lügatının, çok iyi bilinmesinin gerekliliğini, asla ihmal edilecek bir konu olmadığını daha iyi bir şekilde öğrendik.

Kevserî'nin eleştirilerde muhataplarına karşı çok sert üslup kullandığını görmekteyiz. Bunu da Mısır'da yaşadığı dönemdeki ilmi atmosferin gerginliğine bağlayabiliriz.

Hız. İsa (a.s)'nın vefatı, ref'i ve nüzûlü gibi olayları garipseyen kimseler ilgili ayet ve hadiseleri yorum yoluna gitmişlerdir. Halbuki Kur'an, Kehf suresinin 9-27 ayetleri arasında geldiği gibi Hz. İsa (a.s)'nın mensuplarından olan Ashab-ı Kehf'in, üçyüz dokuz yıl kadar mağarada yarı ölü vaziyette bir hayat yaşadıklarını, daha sonra da diriltilip ecellerini tamamladıktan sonra öldüklerini haber vermektedir. Mensuplarının gördüğü böyle bir nimeti, davanın asıl sahibi niye görmesin?

Kevserî'nin de belirttiği gibi, Hz. İsa (a.s)'nın vefatı, ref'i ve nüzûlü ile ilgili yeni bir şeyler söylemek, Kur'an ve hadislerden tevârüs edenle çatışmaktan başka bir şey değildir.

⁶¹ Bkz. Kevserî, a.g.e, s. 105.